

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

2. Геооекологія Львівської області : монографія / Ю. Андрейчук, Л. Безручко, В. Біланюк та ін. / за заг. ред. Є. Іванова. Львів: Простір-М, 2021. 606 с.
3. Іванов Є. Кафедра конструктивної географії і картографії: стан і перспективи розвитку. *Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи*: матер. міжнарод. наук.-практ. онлайн-конф. Львів: Простір-М, 2020. С. 7–14.
4. Іванов Є., Ковальчук І., Петлін В. Кафедра конструктивної географії і картографії: історія становлення й сьогодення. *Стан і перспективи розвитку конструктивної географії*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. С. 3–8.
5. Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. д-ра геогр. н., проф. М. М. Назарука. Львів: В-во Ст. Лева, 2018. 592 с.
6. Кафедра конструктивної географії і картографії / Ю. М. Андрейчук, П. С. Войтків, Є. А. Іванов [та ін.] / за ред. Є. А. Іванова. Львів: Простір-М, 2020. 62 с.
7. Кафедра конструктивної географії і картографії / упоряди.: Є. А. Іванов, І. П. Ковальчук, В. М. Петлін. Львів: Простір-М, 2010. 56 с.
8. Рудько Г. І., Іванов Є. А., Ковальчук І. П. Гірничопромислові геосистеми Західного регіону України: монографія. Київ–Чернівці: Букрек, 2019. Т. 1. 464 с.; Т. 2. 376 с.

* * *

УДК [929:911.3](477)«1935/2023»О.Шаблій

**ПРОФЕСОР ОЛЕГ ШАБЛІЙ – ПАСІОНАРІЙ
ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ**

Мирослава Влах

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

Виокремлено два етапи науково-педагогічної діяльності професора О. Шаблія: советсько-український і власне український з часу відновлення Української Державності. Висвітлено такі головні наукові напрями діяльності вченого у галузі суспільної географії: теоретико-методологічний, математико-географічний, комплексне атласне картографування, географічне українознавство, регіоналістика і краєзнавство, історія української географії, географічна біографістика, політична географія і геополітика, військова географія, геогуманістика. На основі кросдисциплінарного підходу обґрунтовано твердження, що професор О. Шаблій є засновником української системної суспільної географії на новітньому етапі її розвитку.

Ключові слова: суспільна географія, теорія, наукова методологія, географічне українознавство, географічна біографістика, О. Шаблій.

**PROFESSOR OLEH SHABLIY – PASSIONATE
OF GEOGRAPHICAL EDUCATION AND SCIENCE**

Myroslava Vlach

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

Two stages of the scientific and pedagogical activity of Professor O. Shabliy are distinguished in the article: the Soviet-Ukrainian and the actual Ukrainian period since the restoration of Ukrainian Sovereignty. The following main scientific directions of Shabliy's activity in the branch of human geography are highlighted: theoretical and methodological, mathematical and geographical, complex atlas mapping, geographical Ukrainian studies, regional studies and local studies, history of Ukrainian geography, geographical biography studies, political geography and geopolitics, military geography, geohumanitarian studies. The statement that Professor O. Shabliy is the founder of Ukrainian systemic human geography at the current development stage of the science is substantiated on a cross-disciplinary approach.

Keywords: human geography, theory, scientific methodology, geographical Ukrainian studies, geographical biography, O. Shabliy.

З початком нового 2023 року українська географія зазнала непоправної втрати. У засвіти відійшов Олег Іванович Шаблій (14.11.1935–13.01.2023) – довголітній завідувач кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету ім. Івана Франка (1990–2022),

Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.

доктор географічних наук, Заслужений професор Львівського університету, Заслужений діяч науки і техніки України, Почесний член Українського географічного товариства, Почесний член та голова Географічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка, керівник відділення Науки про Землю Львівської обласної Малої академії наук. Завершилося земне життя великого ученого, однак залишилися його напрацювання, продовжують і продовжуватимуть жити його наукові ідеї.

Професор
Олег Шаблій

Висвітлювати життєвий і науково-педагогічний шлях професора О. Шаблія легко і складно водночас. Легко, бо Олег Іванович – знаний науковець, педагог, який ще за життя створив собі концептуальний пам'ятник – п'ятитомове видання вибраних праць, з якого перший і другий томи відзначено Міжнародною премією імені Івана Франка у номінації «За вагомі досягнення у галузі соціально-гуманітарних наук» [12]. Шостий том вибраних праць – «Спіраль наукового пізнання нескінченна» – підготовлено до друку. Складно розкрити велич цієї особистості стисло. На позначку наукового доробку Учителя якнайліпше надається лексема-запозичення – *пасіонарність*, буквальный українськомовний відповідник якої – пристрасність, а ще – воля, працелюбство, наднапружена щоденна діяльність, життєствердний оптимізм. Професор О. Шаблій – пасіонарний географічної науки.

О. Шаблій був залюблений у географічну науку в усіх її змістових та просторових вимірах. Його наукові зацікавлення стосувалися як земного мікрорівня, так і космічного безмежжя. Якот, це мала Батьківщина – село Курівці на золотому Поділлі, комплексний краєзнавчий опис якого не має аналогів в українській науці, в якому цілість природного, людського, господарського розмаїття нерозривна, де мікротопонімами промовляє сама земля, а прізвища мешканців, проаналізовані впродовж тривалого часу, відображають рух людності в найближчому доквіллі [10]. З іншого боку – це концепція глобального українства, доповнена новими явищами: арктизації (освоєння українцями полярних і субполярних регіонів колишнього СРСР), аридизації (міграції українців у степові й пустельні регіони Казахстану та Середньої Азії). Найвищий просторовий рівень наукового світобачення О. Шаблія відображають запроваджені професором поняття *геокозмоторія*, *геокозмотехносфера*, що означають єдність земного і космічного. Професор передбачав навіть повернення до космографії – не середньовічної, а модерної, створеної на новій емпіричній і теоретичній основі.

Науковий спадок професора значущий: монографії, підручники, навчальні посібники, статті, інтерв'ю... Загалом – до 1000 позицій наукових публікацій. Однак внесок О. Шаблія в науку вимірюється не обсягом написаного, а впливом на розвиток нових напрямів дослідження, утвердженням Львівської суспільно-географічної школи як осередку створення фундаментальних знань в Україні та світі. О. Шаблій – найцитованіший в Україні учений у галузі суспільної географії, учений-ерудит, учений-енциклопедист.

Умовно освітню і наукову творчість О. Шаблія можна розділити на два взаємопов'язані періоди: советсько-український і власне український з часу відновлення Української Державності.

Як фахівець, О. Шаблій формувався на ідеях наукової школи комплексної територіальної організації виробництва кафедри економічної географії Львівського університету, створеної і очолюваної професором А. Ващенком (1945–1984), головними напрямками досліджень якої були теорія і методологія комплексної організації виробництва, розміщення галузей і міжгалузевих комплексів Західного регіону України, розміщення населення і поселень Західного регіону України, комплексне атласне картографування.

О. Шаблій за керівництва професора А. Ващенка 1966 року успішно захистив кандидатську дисертацію «Лісопромисловий комплекс Українських Карпат (тенденції розвитку і структура)» [14], а 1978 – докторську дисертацію «Міжгалузеві територіальні комплекси (проблеми теорії і методики дослідження)», у якій на новій теоретико-методологічній основі розкрито суспільно-географічні проблеми компонентної і територіально-функціональної організації лісопромислового, агропромислового, транспортного, рекреаційного комплексів Західного регіону України [9].

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

Концепція міжгалузевих територіальних систем на той час була інноваційною, а саме поняття *міжгалузевий територіальний комплекс, міжгалузева територіальна система*, як і *компонентно-функціональна, територіально-функціональна структури господарства*, невдовзі стали маркерами Львівської суспільно-географічної школи. Значний теоретичний потенціал концепції міжгалузевих територіальних систем, що базувався на порівнянні з концепцією енерговиробничих і виробничо-технологічних циклів, отримав у працях О. Шаблія подальший розвиток. Зокрема, в ідеї гнучкої територіальної організації виробництва, принципі нестроного входження реальних територіальних розселенських і господарських систем у системи вищого рангу, в законі геопросторової інтеграції виробництва, принципах геопросторової інтеграції обласних систем розселення, в ідеях кластеризації, мережевої організації окремих видів економічної діяльності, концепції регіональної безпеки та ін.

Вінцем системних узагальнень геопросторових форм різних видів життєдіяльності людини стало розуміння О. Шаблієм суспільства як загального об'єкта суспільно-географічної науки, а геопросторової організації суспільства чи його окремих частин (сфер чи видів людської життєдіяльності) – як предмета її досліджень. О. Шаблій обґрунтував чотири пізнавальні зрізи головної категорії суспільної географії – *геопросторова організація суспільства*: взаєморозташування об'єктів у двовимірному просторі земної поверхні; наявність речовинних, енергетичних, інформаційних і людських просторових зв'язків між цими об'єктами; існування територіальних суспільних утворень (структур, формувань, систем); функціонування цих утворень, тобто зміна їхніх станів у часі, та наявність геопросторового регулювання.

Системну сутність науки на новому етапі її розвитку відображають розкриті професором закони суспільної географії – генетичні (територіальної диференціації, територіальної інтеграції), відповідності (відповідності систем розселення господарським територіальним системам, відповідності соціальних територіальних систем системам розселення), функціональні (територіальної гравітації, територіальної дифузії, геокібернетичні). Питання системної геопросторової організації суспільства викладено в монографії «Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії» (2001) [18], у підручнику для студентів географічних та економічних факультетів і факультетів міжнародних відносин «Основи загальної суспільної географії» (2003, 2012) [17], апробовано в навчальних курсах «Основи загальної суспільної географії», «Головні проблеми суспільно-географічної науки».

Систему суспільно-географічного знання на сучасному етапі розвитку науки відображає нова класифікація суспільної географії з виокремленням підсистем дивергентних і конвергентних наукових дисциплін, виконана О. Шаблієм разом із співавторами [19]. Загальногеографічну сутність поглядів О. Шаблія виявнює також аналіз фундаментальної географічної категорії *територія*, виконаний в єдності природних, суспільних і просторових властивостей та процесів.

Професор О. Шаблій визнавав, що предметну сферу суспільної географії визначають методи наукового пізнання. Створена ним система методів суспільної географії (філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий) впливала з модерного принципу тринітаризму – логічного узагальнення протилежних сутностей. Він є піонером математико-географічних досліджень в українській науці, починаючи ще від кандидатської дисертації, в якій уперше було застосовано метод багатовимірного аналізу для типізації лісопромислових комплексів Українських Карпат (багатовимірний математичний аналіз у 20–30 рр. ХХ ст. використовував у Львові професор географії Ян Ернст), до організації III Всесоюзної математичної школи (1968), запровадження у навчальний процес спецкурсу «Математичні методи в економічній (пізніше – соціально-економічній) географії», а також видання відповідних навчальних посібників (1985, 1994) [16]. У наукових працях професора, як і його аспірантів, стали використовувати одно- і багатовимірний аналізи, логіко-математичне моделювання понять, діаграму Венна, трендові поверхні, предикати, квантори, фрактали тощо, що значно розширило горизонти суспільно-географічної науки, а математичні методи і моделі стали брендом Львівської суспільної географії.

У 1980–1990-х рр. О. Шаблій продовжував також характерну для Львівської географічної школи традицію атласного картографування (згадаймо напрацювання Інституту картографії ім. Е. Ромера, «Атлас розвитку господарства західної частини Української РСР (із найдавніших часів до 70-х років ХХ ст.)» А. Ващенко). За організаційного і наукового керівництва О. Шаблія було підготовлено середньомасштабні шкільно-краєзнавчі атласи Львівської (1989) [3], Івано-

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

Франківської (1990) [2], Закарпатської областей (1991) [1], які були передані обласним адміністраціям для практичного використання в територіальному управлінні та розплануванні; створено великі рукописні атласи господарських комплексів Івано-Франківської та Львівської областей. У 2000 і 2002 роках опубліковано «Львівська область. Географічний атлас» із серії «Моя мала Батьківщина».

Як член редакційної колегії, О. Шаблій був долучений до розроблення методології і методики створення «Національного атласу України» (2007) [6]. Він запропонував та обґрунтував такі принципи створення атласу: державницький, національний, ноосферизму й екологізму, гуманістичний, деколонізаційний.

Вершиною картографічної творчості професора став виданий за його редакцією вже в період незалежної Української Держави комплексний атлас Львова – перший і єдиний в Україні атлас великого міста (2012) [5]. Атлас присвячено 350-літтю Університету. Його унікальність визначають такі принципи побудови: фундаментальність, комплексність, системність, гуманізація, україноцентризм, екологічний та конкретно-історичний. Атлас містить понад 200 карт, картосхем, картоїдів, більшість з яких є оригінальними авторськими творами. Атлас відзначено дипломом Львівського міського голови.

О. Шаблій заклав також основи подальшого розвитку атласного картографування, обґрунтувавши концепцію і структуру першого в українській науці та актуального, особливо як на воєнне сьогодні, історико-географічного науково-довідкового «Геополітично-мілітарного атласу України», що охоплює період від найдавніших часів до повномасштабної московської агресії 2022 року та відображає геополітичні і військово-мілітарні явища, структури і процеси, їхню геопросторову організацію як в Україні, так і в сусідніх державах, на євразійському материку, а навіть у світі. Науковість атласу забезпечують такі головні принципи його побудови: історико-географічний; національний; державницький; континуїтету і сукцесії держави; системності і комплексності; гуманізації. Безперечно, що для втілення такого задуму потрібно залучати фахівців не тільки з географії, а й історії, картографії, військової справи. Сподіваємося, що й цей замисел Професора буде здійснено.

Справжній розквіт наукової творчості О. Шаблія розпочався з відновленням незалежності Української Держави. Відтоді пріоритетними в наукових дослідженнях професора стали географічне українознавство, соціально-економічна географія України, історія української географії, політична географія України і геополітика, військова географія. Науковець проповідує україноцентризм у національній географії і географічній освіті, порушує проблему декомунізації, деколонізації, дерусифікації (за сучасною термінологією – демосковізації) суспільно-географічної термінології і географічного назовництва.

Визначальним стало видання за редакцією О. Шаблія підручника для вищих шкіл «Соціально-економічна географія України» (1994, 1995, 2000), в якому економічну парадигму, характерну для совєтської географії, було замінено на антропогеографічну – центральним став аналіз людності та його складу, невиробничі види життєдіяльності людини, територіальний розвиток держави [8]. Конструктивізм наукових досліджень О. Шаблія відображає нова шестичленова соціально-економічна, або суспільно-географічна регіоналізація (до того часу різні вчені виокремлювали лише економічні райони). Зокрема, за наявності тісних соціально-економічних, демографічних та культурних історико-генетичних і функціональних зв'язків великої території із суспільно-географічним ядром, яким є найбільше за людністю місто, виділено шість великих соціально-економічних районів України: Центральний (Київ), Західний (Львів), Північно-Східний (Харків), Центрально-Східний (Дніпро), Східний (Донецьк), Південний (Одеса). Виконана регіоналізація України створює нові можливості для узгодження соціальних, економічних та демографічних процесів на субнаціональному рівні, здійснення територіального регулювання. Окрім того, О. Шаблій виконував економічне районування Західного регіону України, Українських Карпат і Львівської області.

Новаторська структура підручника містила авторський розділ «Політико-географічні риси України», що є першим у самостійній Україні вступом до її політичної географії. О. Шаблій розглядає особливості політико-географічного розташування України, географії політичних партій і рухів, електоральну географію, політико-географічну регіоналізацію. У подальшому політико-географічна проблематика отримала розвиток через запровадження у науковий обіг

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

та обґрунтування понять *геополітичне положення, геостратегічне положення, геоцивілізаційне положення, геобезпекове положення* України, аналіз географо-політичних теорій, концепцій і доктрин. З-поміж геополітичних доктрин України науковець особливо надає значення Балтійсько-Чорноморській доктрині С. Рудницького, Чорноморській доктрині Ю. Липи.

Комплексний опис України О. Шаблій виконав також до перекладного за його редакцією підручника американських учених Г. де Блія, П. Муллера «Географія: світи, регіони, концепти», що отримав перше місце в загальному конкурсі нових видань 2004 р. в номінації «Енциклопедичні і довідкові видання» [4]. У ньому Україна показана як природна, етнодемографічна, культурна та політична окремішність на карті світу.

На новому етапі своєї наукової творчості О. Шаблій обґрунтовує теоретико-методологічні засади наукової дисципліни «Історія української географії», забороненої в советські часи. Для О. Шаблія, історія української географії – це не тільки дати та імена, це *«рефлексія розвиненої науки на свій родовід, генезу з метою виявлення засадничих джерел, переломних моментів, етапів і генеральних напрямів розвитку»* [12, кн. 1, с. 397]. О. Шаблій виконує періодизацію розвитку української суспільної географії; засновує та є шеф-редактором Всеукраїнського науково-теоретичного часопису «Історія української географії», що виходив упродовж 2000–2017 рр. (усього 36 випусків); організовує численні конференції і семінари з історії української географії і картографії, становлення і розвитку Львівської суспільно-географічної школи [15]; проводить міжнародні онлайн-семінари, присвячені пам'яті знаних українських географів (В. Кубійович, Ю. Полянський, О. Степанів).

Важливим напрямом історико-географічних досліджень О. Шаблія стала *географічна біографістика, або географічна персонологія* – висвітлення життєвого і наукового шляху знаних географів, імена яких були замовчувані, а навіть заборонені в советські часи. Він започатковує видання у Львівському національному університеті імені Івана Франка наукової серії «Постаті українського землезнання», в якій вийшло 14 книжок (15 книжку, присвячену М. Кордубі, підготовлено до друку). З-під пера О. Шаблія чи за його науковою редакцією з початку 1990-их років вийшли у світ праці на пошану географів, що були репресовані (С. Рудницький, В. Гериневич, В. Садовський, Г. Величко, О. Степанів), емігрували на Захід (В. Кубійович, І. Тесля, М. Дольницький, Ю. Полянський), творили науку в Україні (А. Синявський, В. Огоновський, А. Ващенко, К. Геренчук, П. Цись). У навчальних посібниках, енциклопедіях і монографіях О. Шаблій подає також творчі біографії П. Чубинського, П. Тутковського, К. Воблого, О. Діброви, В. Тимошенка, М. Шрага, М. Кулицького, Г. Дрогомирецького та інших українських географів та економістів. У хрестоматії «Новітня українська суспільна географія» висвітлено наукові біографії 24-х українських суспільно-географів [7]. Уже отримали визнання наукової спільноти обґрунтування О. Шаблія про академіка С. Рудницького як фундатора модерної української географії і картографії [11], а професора В. Садовського – модерної української економічної географії. О. Шаблій повернув у науковий географічний дискурс постать В. Кубійовича – енциклопедиста, демографа, картографа, якому присвятив низку наукових і науково-популярних праць.

Персоніфікований підхід до вивчення історії української географії став характерною ознакою Львівської національної історико-географічної школи. В поданні О. Шаблія олюднена історія української науки постає як важлива сфера національної культури загалом, осмислення якої – запорука побудови міцної державності та виховання патріотизму. До останніх днів свого земного життя професор працював над монографією «Світочі українського духу», у якій поміщено 20 статей автора про геопоетичний аспект творчості українських геніїв – поетів і письменників Т. Шевченка, М. Шашкевича та І. Франка. Сподіваємось, що й ця праця невдовзі вийде друком.

Заглиблення в історико-географічну проблематику не звужувало коло наукових зацікавлень О. Шаблія, що підтверджують численні публікації останніх років. Подальший розвиток суспільної географії О. Шаблій вбачав в досягненні дійсності на філософських засадах постмодерних підходів. Він постійно перебував у пошуках наукових істин (з назви четвертого тому його вибраних праць). Ось деякі з цих положень (а усіх їх приблизно 100). Логічно обґрунтовані, несуперечливі, практично підтверджені, вони можуть стати тригерами подальшого розвитку географічної науки. Як-от: семіотичні підстави географічного пізнання; реальні, віртуальні, концептуальні об'єкти дослідження географічної науки; негсинергія (антисинергія); конструктивна і деструктивна географія, поняття *географічний конструкт, географічний деструкт*; трансформація

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

геопросторової організації суспільства в умовах комунікаційно-інформаційних технологій; нова суспільна географія як географія інформаційного суспільства.

Вражає широчінь наукових поглядів професора, міждисциплінарність яких підтверджують положення про екологізацію і ноосферизацію географії, географізацію екологічної науки, географічні імперативи екологічної діяльності; запровадження понять *мета-* і *мегаекологія*, *територіальна еколого-економічна проблема* і *проблемна ситуація*; теоретико-методологічне обґрунтування на основі генетичного і функціонального підходів так званих «парних» дисциплін (до прикладу, економічна географія і геоэкономика, політична географія і геополітика та ін.); ініціювання геософії як нового напрямку в українській науці.

Однак найповніше творчий потенціал О. Шаблія розкриває *геогуманістика*, яка «охоплює усі дисципліни, що вивчають географічні проблеми процесів заселення людиною (людськими спільнотами) земної поверхні у контексті їх генетичної і функціональної взаємодії з природним довкіллям» [12, Кн. 4, с. 68–69]. Яскравими у науковому доробку Професора стали праці з *геопоетики* – конвергентної дисципліни, яка формується на межі географії, літературознавства і психології та досліджує системно-структурну організацію поетичних творів у зв'язку з реальними геотопосами і геохронотопосами. Використовуючи нову термінологію (геопоетичний трикутник, геопоетичний образ, геопоетичний простір, геопоетичне місце (локус), геопоетичне поле, геопоетичний вектор, геопоетичне довкілля, геопоетичний симплекс, геопоетична система), О. Шаблій на прикладі Шевченкового «Садка вишневого...» розкриває глибинні пласти української ідентичності: цивілізаційність українського буття, родиніцентризм, природний і суспільний генетизм. Науковець з'ясовує також географічну символіку національного і Державного Гімну України, здійснює смислову деконструкцію Великого Державного Герба України (створює його авторський ескіз для участі в загальнодержавному конкурсі), аналізує концепції пам'ятників Т. Шевченкові в Харкові, Каневі, Вашингтоні, Львові.

Для геогуманістичних поглядів Учителя властива художня образність, метафоризація географічних понять. До прикладу, він аналізує український культурно-геополітичний маятник, глобальний український пояс, трикутник духовності Волині, Тернопільський геокосмічний трикутник, Львів як *Genius Loci* на європейському хрестоосерді. А ще О. Шаблій розгадує таємниці гідро-атмосферного снопа і симетричної веселки на Шацькому поозер'ї (яке він дуже любив), пустельних візерунків у Каракумах, «морських слідів» поблизу узбережжя Північної Америки (з досвіду закордонних відряджень).

Вербалізацію геодійсності О. Шаблій органічно поєднував з образотворчим мистецтвом – живописом, графікою. О. Шаблій перебував не тільки в пошуках істини, а й краси, особливо в часи життєвих тривог і розрад [15]. Замилування малюванням – цю другу лінію життя професора – відображають численні пейзажі, портрети, дружні шаржі. Виконані різними техніками – рисунка олівцем, вуглем, малювання аквареллю, тушшю, гуашшю, олійними фарбами – вони відображають художній дар автора, його естетичне світобачення. Гармонійність особистості визначала гармонійність його географічного світобачення.

Багатогранна наукова діяльність професора О. Шаблія відбувалася на методологічних засадах системології. Це підтверджує обґрунтування концепції міжгалузевих територіальних систем; нова системна класифікація суспільно-географічної науки; конкретні суспільно-географічні дослідження лісопромислового, агропромислового, транспортного, рекреаційного комплексів Західного регіону України; комплексне географічне українознавство, регіоналістика і краєзнавство; комплексне атласне картографування. Кросдисциплінарний підхід дає підстави стверджувати, що професор О. Шаблій – засновник української системної суспільної географії на новітньому етапі її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атлас Закарпатської області / гол. ред. кол. О. І. Шаблій. Москва: ГУГК при РМ СРСР, 1991. 32 с.
2. Атлас Івано-Франківської області / гол. ред. кол. О. І. Шаблій. Москва: ГУГК при РМ СРСР, 1990. 33 с.
3. Атлас Львівської області / гол. ред. кол. О. І. Шаблій. Москва: ГУГК при РМ СРСР, 1989. 41 с.
4. Блій Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / пер. з англ., за ред. і з співучастю О. Шаблія. Київ: Либідь, 2004. 738 с.
5. Львів: комплексний атлас / О. І. Шаблій, С. О. Матковський, О. І. Вісьтак. Київ: ДНВП «Картографія», 2012. 192 с.

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

6. Національний атлас України / НАН України, Інститут географії, Державна служба геодезії, картографії та кадастру; голов. ред. Л. Г. Руденко; гол. ред. кол. Б. Є. Патон. Київ: ДНВП «Картографія», 2007. 440 с.
7. Новітня українська суспільна географія. Хрестоматія / упоряд. та автор біограф. ст. проф. О. Шаблій. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 1008 с.
8. Соціально-економічна географія України: навч. посіб. / ред. проф. О. І. Шаблій. Львів: Світ, 1994. 607 с.
9. Шаблій О. И. Межотраслевые территориальные системы (проблемы методологии и теории). Львів: Вища шк., 1976. 200 с.
10. Шаблій О. І. Село на золотому Поділлі: земля і люди: монографія. Львів: Аверс, 2010. 712 с.
11. Шаблій О. Академік Степан Рудницький – фундатор української географії. Львів; Мюнхен: Ред.-вид. відділ Львів. держ. ун-ту, 1993. 223 с.
12. Шаблій О. Суспільна географія / Кн. перша: Проблеми теорії, історії та методики дослідження. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 814 с.; Кн. друга: Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 706 с.; Кн. третя: Проблеми теоретичних досліджень, геогуманістики, географічної освіти. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 562 с.; Кн. четверта: У пошуках істини. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 838 с.; Кн. п'ята: На важелях долі. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 666 с.
13. Шаблій О. У пошуках краси: тривоги і розради. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 302 с.
14. Шаблій О. І. Лісопромислові комплекси Української РСР (питання теорії і моделювання). Львів: Вища шк., 1973. 187 с.
15. Шаблій О. І. Львівська суспільно-географічна школа. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. 156 с.
16. Шаблій О. І. Математичні методи в соціально-економічній географії: навч. посіб. Львів: Вища шк., 1994. 302 с.
17. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії: підручник. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 444 с.
18. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 744 с.
19. Шаблій О., Влах М., Котик Л. Нова системна класифікація географічної науки: проблеми і напрямки модернізації. *Історія української географії*. 2015. Вип. 32. С. 7–17.

* * *

УДК 334.73 (477) (09)

**ОЛЕНА СТЕПАНІВ – ВИЗНАЧНИЙ ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ,
ОРГАНІЗАТОР КООПЕРАТИВІВ ЗДОРОВ'Я**

Степан Гелей

Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна

Присвячено дослідженню українського кооперативного руху в Галичині в 30-х роках ХХ ст., зокрема проблем зародження і становлення кооперативів здоров'я в Ременові, Боднаріві, Цеблові та інших селах, їхньої співпраці з Українським лікарським товариством з центром у Львові. Висвітлюється роль лікарів та їх помічників – гігієністок, повитух, зубних лікарів, які не лише лікували хворих, а й проводили профілактичні заходи, зокрема навчали людей азів гігієни, дотримання чистоти помешкань, одягу, слідкувати за чистотою питної води, доріг тощо. Звернута увага на особливу роль в організації кооперативів здоров'я визначної громадської діячки, вченої, педагога, референта РСУК Олени Степанів-Дашкевич.

Ключові слова: кооперативи здоров'я, Лікарське товариство, профілактичні заходи, Олена Степанів.

OLENA STEPANIV, A NOTABLE LEADER OF UKRAINIAN COOPERATION,
AND ORGANIZER OF HEALTH COOPERATIVES

Stepan Helei

Lviv University of Trade and Economics, Lviv, Ukraine

The article is devoted to the study of the Ukrainian cooperative movement in Galicia in the 1930s, in particular the creation and formation of health cooperatives in Remeniv, Bodnariv, Tsebliv, and other villages, their cooperation with the Ukrainian Medical Society with its centre in Lviv. The paper highlights the role of doctors and their assistants – hygienists, midwives, dentists – who not only treated the sick but also carried out